

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΕΝΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Τοῦ Α. ΝΗΣΙΩΤΗ

1. ΕΝΑΣ ΕΚ ΓΕΝΕΤΗΣ ΑΡΡΩΣΤΟΣ

Ἡ τεχνική μας ἐκπαίδευση εἶναι ἓνας ἐκ γενετῆς ἀνίατος ἄρρωστος ποὺ ζεῖ μέρα μὲ τὴ μέρα, χωρὶς καμμία δυνατότητα γιὰ ἀνάρρωση. Μπορεῖ νὰ λειτουργοῦν στὸν τόπο μας κάθε εἶδους τεχνικὲς καὶ ἐπαγγελματικὲς σχολές, ἰδιωτικὲς καὶ δημόσιες· ἀκόμη καὶ Σχολὴ Ἑκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν Ἑπαγγελματικῆς καὶ Τεχνικῆς Ἑκπαιδεύσεως (Σ.Ε.Π. Ε.Τ.Ε.). Εἴμαστε, μάλιστα, ἔτοιμοι νὰ συμφωνήσουμε ὅτι τὸ Ἑθνικὸ Μετσόβειο Πολυτεχνεῖο καὶ οἱ πολυτεχνικὲς σχολές τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καταρτίζουν ἀριστοὺς ἀνώτερους τεχνικοὺς. Ἀναγνωρίζουμε ἀκόμη ὅτι ἡ ἐνοποίηση καὶ ἡ ὑπαγωγή στὸ ὑπουργεῖο Παιδείας ὅλων τῶν ἀρμοδιοτήτων γιὰ τὴν «τεχνικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευση» ποὺ ἀσύνδετη καὶ ἀσυντόνιστη ἐξαρτιόταν ὥς χθὲς ἀπὸ διάφορα ὑπουργεῖα, ἀποτελεῖ ἓνα βῆμα προόδου, σὰν προϋπόθεση γιὰ ἐξυγίανση. Καὶ δεχόμαστε ὅτι δὲν ἔλειψαν οὔτε οἱ καλὲς προθέσεις, οὔτε οἱ γενναῖες πρωτοβουλίες, κρατικὲς καὶ ἰδιωτικὲς, γιὰ δημιουργία ἐξειδικευμένων τεχνικῶν σχολῶν καὶ ἰδρυμάτων, παλαιότερα καὶ σήμερα (Σιβιτανίδειος, Ἰδρυμα Εὐγενίδη Ἀθηναῖκὸ Τεχνολογικὸ Ἰνστιτούτο κ.ἄ.).

Μὰ ἐκεῖνο ποὺ ἔλειψε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀπουσιάζει ἀπὸ κάθε πρωτοβουλία εἶναι ἡ σωστὴ τοποθέτηση καὶ θεώρηση τοῦ προβλήματος καὶ ἡ βαθύτερη κατανόηση καὶ γνώση τῶν δεδομένων τοῦ ποῦ, χωρὶς αὐτή, εἶναι ἀδύνατο νὰ τεθεῖ σὲ ἐξίσωση νὰ εὑρεθεῖ ἡ σωστὴ λύση του.

Ἐπάρχουν δυὸ τρόποι ἀντιμετώπισης τοῦ προβλήματος τῆς Τεχνικῆς Ἑκπαίδευσης (Τ.Ε.).

Ὁ ἓνας εἶναι καθαρά ἐμπειρικός καὶ αὐτοσχέδιος καὶ ἔχομε ζωντανή του εἰκόνα τὴν ὑπάρχουσα κατάσταση στὸν τόπο μας, δπου ἀνάπτυξη τεχνικῆς παιδείας σημαίνει πλήρωση, ὅπως ὅπως, καὶ ἐξυπηρέτηση τῶν παρουσιαζομένων σὲ κάθε στιγμή ἀναγκῶν στὴ διαδικασία τῆς ἀνάπτυξης τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ἐμποροβιομηχανικῶν. Ἡ πλήρωση αὕτη γινόταν καὶ γίνεται κατὰ τρόπο προσθετικὸ καὶ ὄχι ὀργανικό. Στὴν ὑπάρχουσα δηλαδὴ ἐκπαιδευτικὴ ποιότητα τῆς κλασσικῆς παιδείας (ποὺ παραμένει ἱερὸ καὶ ἀπαραβίαστο ταμποῦ) προσθέταμε κάθε τόσο ἐξωτερικά, χωρὶς καμμία ὀργανικὴ σύνδεση, μιὰ νέα μορφή παιδείας, διαφορετικῆς ποιότητας, ποὺ προορισμὸ τάχα, ἔχει νὰ καταρτίσει ἐιδικευμένους ἐργάτες καὶ τεχνικοὺς κατώτερης καὶ μεσαίας στάθμης γιὰ τὴν καλύτερη ἀπόδοση τῆς ἐργασίας, γιὰ τὴν αὐξηση δηλαδὴ τῆς παραγωγικότητος καὶ τῆς συναγωνιστικότητος τῶν ἐλληνικῶν βιομηχανικῶν προϊόντων στὴν ἐσωτερικὴ διεθνὴ ἀγορά.

Πλήρωση λοιπὸν ἀναγκῶν. Ἔτσι ἀρχισαν

νά ιδρύονται από τὸ κράτος καὶ ἀπὸ τὴν ἰδιω-
τική πρωτοβουλία ἐνισχυόμενη ἀπὸ τὸ κρά-
τος: Μέσες Ἐμπορικὲς Σχολές, μέσες καὶ κα-
τώτερες Τεχνικὲς καὶ Ἐπαγγελματικὲς, Ἐμ-
ποροπλοιάρχων, Μηχανικῶν Ἐμπορικοῦ Ναυ-
τικοῦ, Ραδιοτηλεγραφετῶν, Λογιστῶν κ.ἄ.).
Ὅλες αὐτὲς οἱ σχολές, πρὶν ἀπὸ τὴν ὑπα-
γωγὴν τους στὸ ὑπουργεῖο Παιδείας, ἐξαρτιό-
ταν ἀπὸ διάφορα ὑπουργεῖα καί, οἱ περισσό-
τερες, ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο Βιομηχανίας (συνολικά 260 μὲ 24.000 μαθητές).

Στὴ νέα αὐτὴ μορφή παιδείας - ἃς τὴ λέ-
με προσωρινὰ ἐπαγγελματοτεχνική - προσφέ-
θηκε μὲ ἀνιδιοτέλεια καὶ μεγαλοψυχία ἡ
κλασσικὴ μας παιδεία νὰ ἐμφυσήσῃ τὴ ζω-
γόνα πνοή της ἀπὸ τὸν ἀνεξάντλητο ἀσκὸ τοῦ
ὀξυγόνου τοῦ «ἐλληνοχριστιανικοῦ πνεύματος»:
«Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, ἔχον συνεχῇ πεντακισ-
χιλιετὴ ἱστορίαν - φθέγγεται ἡ εἰσηγητικὴ ἐκθε-
ση 1959 τοῦ τότε ὑπουργοῦ κ. Βογιατζῆ - ἐπὶ
τρεῖς χιλιετίαι εὐρίσκεται εἰς τὴν πρωτοπορίαν
τῶν ἠθικῶν ἀγώνων καὶ πνευματικῶν ἐπιτευγ-
μάτων ὅλων τῶν λαῶν, διὰ τῆς ἀνανεουμένης
ἀνθρωπιστικῆς του παραδόσεως τοῦ κλασσι-
κοῦ καὶ τοῦ χριστιανικοῦ του πολιτισμοῦ, τὸν
ὁποῖον ἐν ἐνότητι ὡς Ἑλληνοχριστιανικὸν -
ἀποτελεῖται ἀπὸ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν τὸ
Παλλάδιον τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ νεωτέρου μέ-
χρι σήμερον Ἑλληνισμοῦ - δικαίως ὁ νομοθέ-
της τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος ἔθεσεν ἐν ἄρ-
θρῳ 16 ὡς τὸν πολιτικὸν ἀστέρα τῆς παιδευ-
τικῆς πολιτικῆς τῶν Ἑλλήνων...» Τὸ κατα-
νυκτικὸ αὐτὸ «εὐχέλαιον» τῆς εἰσηγητικῆς ἐκ-
θέσεως ἀκολουθεῖ σειρὰ ἀπὸ νομοσχέδια ποὺ
ρυθμίζουν τὴν ὁργάνωσιν τῆς Τ.Ε., τέτοια ποὺ
λειτουργεῖ σήμερα, σὰν ἀνεξάρτητη Διεύθυν-
ση τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, μὲ δικό της
Ἀνώτατο Συμβούλιον Ἐκπαιδευτικοῦ Προ-
γράμματος (Α.Σ.Ε.Π.).

Δὲν ἐπιθυμοῦμε μὲ κανένα τρόπο νὰ ἀμ-
φισβητήσουμε καλὰς προθέσεις καὶ ἱκανότητες
τῶν ἀνωτάτων στελεχῶν τῆς Τ.Ε. ποὺ κα-
τευθύνουν τὴν πορείαν της καὶ τίς τύχες της
ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο. Ἴσως μάλιστα καὶ οἱ ἴδιοι
νὰ βλέπουν τίς ὁργανικὲς της ἀτέλειες καὶ τὴν
ἐκ γενετῆς ἀτροφικὴν τῆς ἰδιοσυγκρασίας, ὅπως
τὴν κληρονόμησε ἀπὸ τὸ νομοθέτη.

Μὰ ἃς δοῦμε ἀπὸ κοντὰ τὰ πράγματα. Ἡ
μεταρρυθμιστικὴ προσπάθεια ἄρχισε μὲ τὸ
ἔργο τῆς περίφημης ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΑΙ-
ΔΕΙΑΣ τοῦ 1958 ποὺ συγκεντρώθηκε σ' ἓνα
ὀγκῶδη τόμῳ μὲ προορισμὸ καὶ φιλοδοξία νὰ
ἀποτελέσῃ τὸν καταστατικὸν χάρτη τῆς ἐθνι-
κῆς μας παιδείας. Τὸ ἔργο τῆς ἐπιτροπῆς αὐ-
τῆς μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ ἀναλύσουμε καὶ
νὰ κρίνουμε σὲ τρία ἐκτενῆ ἄρθρα μας στὸ
περιοδικὸ Νέα Οἰκονομία (τεύχη 3, 4 καὶ 10
τοῦ 1958). Εἰδικότερα γιὰ τὴν Τ.Ε. εἴχαμε
ἀφιερῶσει τὸ τρίτο μας ἄρθρο.

— Εἴμαστε ἓνας παράξενος λαός· ἓνας λαὸς
ποὺ πρῶτα πρῶτα δὲν καταδέχεται τὴ γλῶσ-
σα του (1). Ὅσο πιὸ ἀγράμματοι εἴμαστε τό-

σο περισσότερο ἀποφεύγομε τὴ ζωντανή, τὴ
σωστὴ γλῶσσα μας, τὴ δημοτική· καὶ ὅσο
περισσότερο ἐπιμένομε στὴ χρῆσιν τῆς καθα-
ρεύουσας τόσο περισσότερο δείχνομε τὴν ἀ-
γραμματοσύνην μας. Οἱ ἐπιστήμες, οἱ τέχνες,
ὁ πολιτισμὸς - τεχνικὸς καὶ πνευματικὸς - πρέ-
πει νὰ φασκιωθοῦν στὰ παρδαλὰ κουρέλια τῆς
καθαρεύουσας γιὰ νὰ γίνουν παιδευτικὸ ἀγα-
θόν. Ὀλόκληρη ἡ παιδεία μας, γενικὴ καὶ τε-
χνική, ἀρχίζει μὲ ἓνα ψέμα, μὲ μιὰ ἀπάτη.
Σπαταλοῦμε πολὺτιμο χρόνον στὰ προγράμματα
γιὰ νὰ διαστρέψουμε τὸ ζωντανὸ γλωσσικὸ
ὄργανον ποὺ φέρνει τὸ παιδί ἔτοιμον καὶ τέλειον
ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ ἀπὸ τὸ δρόμον, μὲ ἀποτελέ-
σμα νὰ τροχοπεδοῦμε τὴν πνευματικὴ καλλιέρ-
γεια καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ, νὰ δυσκολεύο-
με τὴν ἐλεύθερην κίνησιν τῆς σκέψεως του καὶ
νὰ καθυστεροῦμε τὴν πρόοδόν του. Ὁ γλωσσα-
μυντορικὸς φανατισμὸς, ἐγκατεστημένος στὴ
Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθη-
νῶν καὶ ἐγκάθετος στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας,
ἀγωνίζεται ἀποτελεσματικὰ καὶ πετυχαίνει νὰ
κρατᾷ τὴν παιδείαν μας κλειστὴν στὰ ἀπαρχαιω-
μένα κλασσικά της καλούπια. Εἶναι τόσος ὁ
φανατισμὸς τῶν γλωσσαμυντόρων, ὥστε πά-
νω στὴ μέθην τοῦ πάθους τους, ἐλεύθεροι νὰ
νομοθετοῦν, προσπαθοῦν κάθε ἐπιβαλλόμενη
νέα ἐπιστημονικὴ ἢ τεχνικὴ κατεύθυνσιν στὴν
παιδείαν νὰ τὴν ταπεινώσουν χαρακτηρίζοντάς
τὴν πρακτικὴν, ἐπαγγελματικὴν, ἐμ-
πορικὴν κ.λ.π. καὶ κρατώντας τὸν ἀριστο-
κρατικὸ ὅρον κλασσικὴν μόνον γιὰ τὸν ἑαυ-
τό τους. Σάμπως τὰ μαθηματικὰ καὶ ἡ φυσικὴ,
μ' ἓνα λόγο ἡ ἐπιστήμη, νὰ μὴν ἀποτελοῦν
κληρονομία τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος. Σάμ-
πως οἱ Παρθενῶνες καὶ τὰ ἄλλα ὑπέροχα δη-
μιουργήματα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τεχνικῆς
νὰ μὴν ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστο μέρος ἑνὸς με-
γάλου πολιτισμοῦ ποὺ ἡ μελέτη του στὸ σύνολ-
λό του δὲν ἔπαυε κι' οὔτε θὰ πάψει ποτὲ νὰ
ἀποτελεῖ πηγὴν ἐμπνεύσεων καὶ διδαγμάτων.
Τὸ κακὸ καταντᾷ ἀθεράπευτον ὅσο ἔξακολουθεῖ
νὰ εἶναι διαποτισμένη ἀπὸ τὸ γλωσσαμυντο-
ρισμὸ καὶ τὴ συντηρητικὴ νοοτροπία του ἡ αὐ-
τοκαλούμενη ἐθνικὴ πολιτικὴ ἡγεσία τοῦ τόπου
καὶ τὰ ἀνώτερα κλίμακα τῆς κρατικῆς καὶ
κοινωνικῆς ἱεραρχίας (δικαιοσύνη, στρατός,
ἐκπαίδευση, ἡμερήσιος τύπος κ.λ.π.). Ἔτσι ἡ
ἐθνικὴ μας ἰντελιγκέντσια δὲν προσφέρεται κα-
θόλου νὰ ἀντιληφθεῖ, ἔστω καὶ ἀπὸ μακριά,
τὴν ἀνάγκην μιᾶς ριζικῆς ἐκπαιδευτικῆς με-
ταρρυθμίσεως ποὺ μόνον μὲ νέους προσανατολι-
σμοὺς τῆς παιδείας μας στὸ σύνολό της μπο-
ρεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ. Ὅχι μὲ πρόχειρα
παρατήγματα καὶ παρεκκλήσια γύρω ἀπὸ τοὺς
μεγαλόπρεπους ναοὺς τῶν εἰδώλων τῆς «κλασ-
σικῆς παιδείας». Ἐδῶ βρίσκεται τὸ νοσογόνον
ἐκ γενετῆς αἷτιον τῆς παιδικῆς ἀρρώστιας τῆς
Τεχνικῆς μας Ἐκπαιδεύσεως. Στὴν οὐσίαν πρό-
κειται γιὰ ἀρρώστια τῆς Ἐκπαίδευσ-
εως στὸ σύνολό της.

Ἡ ἐπαναστατικὴ ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης καὶ
τῆς τεχνικῆς, μὲ ἀποτέλεσμα τίς ἀπεριόρισ-
τες δυνατότητες ἀνάπτυξης καὶ πολλαπλασιασμοῦ
τῶν πραγματικῶν δυνάμεων καὶ σχέσεων, τό-
σο σὲ ἐθνικὰς, ὅσο καὶ σὲ διεθνικὰς κλίμακας,
βρῆκε μεταπολεμικά, τὰ πλαίσια τῆς κλασσι-

(1) Ἐνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἔργα τοῦ Ψυ-
χάρη ἐπιγραφόταν: «Un peuple qui ne veut
pas à sa langue».

κῆς παιδείας πολὺ στενὰ κι' ἀδύναμα νὰ τὴ χωρέσουν, νὰ τὴ διαμορφώσουν καὶ νὰ τὴν προσαρμόσουν στὶς διάφορες μορφές καὶ τύπους ἐκπαίδευσης σὲ ὅλες τὶς χῶρες καὶ πολὺ περισσότερο σὲ μᾶς. Φοβισμένη κι' ἀδύναμη ἡ κλασσικὴ παιδεία, μπροστὰ στὴν παρουσία τῶν νέων κατακτήσεων τοῦ ἀνθρώπου ποὺ μάταια ζητοῦν νὰ βροῦν στέγη σ' αὐτὴν κλείνεται ἐρμητικὰ στὸν ἑαυτὸ της καὶ ταμπουράνεται ἀμυντικὰ στὸ πιστεύω της προσπαθώντας ἀπέλπιδα νὰ κρατήσῃ ἀλώβητες τὶς παλιές της μορφές καὶ ἀξίες καθὼς καὶ τὰ συνηθισμένα της πλαίσια. Γι' αὐτὸ καὶ θέλει ξεχωριστὴ καὶ ἀνεξάρτητη τὴν τεχνικὴ ἐκπαίδευση καὶ γι' αὐτὸ τῆς δίνει τὸ ὄνομα «ἐπαγγελματική», «πρακτική» κ.τ.λ. Γιὰ νὰ τὴ θέσει σὲ κατώτερη στάθμη. Οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι εἶχαν τοὺς δούλους. Σήμερα τὸ δούλο ἀντικατέστησε ἡ μηχανή· ἡ τεχνικὴ λοιπὸν εἶναι δούλος: κατώτερη, ταπεινὴ ἐνασχόληση. Εἶναι γιὰ τοὺς νέους ποὺ ἔχουν «μειωμένα θεωρητικὰ διαφέροντα καὶ πτωχοὺς γονεῖς», ὅπως φθέγγεται ὁ ...παιδαγωγὸς κ. Γ.Ν. Παλαιολόγος σὲ μιὰ εἰσήγησή του γιὰ τὴν τεχνικὴ ἐκπαίδευση στὴν Ἐπιτροπὴ Παιδείας.

Κάποτε, τὸ 17ο καὶ 18ο αἰῶνα, ἔγιναν στὴν Εὐρώπῃ ἀγῶνες καὶ ἐπαναστάσεις γιὰ νὰ μποῦν στὴν ἐκπαίδευση τὰ ἐπιστημονικὰ μαθήματα ἰσότιμα μὲ τὰ λατινικὰ καὶ τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά, καὶ δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ὁ Νεοελληνικὸς Διαφωτισμὸς τοῦ 18ου αἰῶνα καὶ τῶν πρώτων δεκαετιῶν τοῦ 19ου πάλαιψε σκληρὰ γιὰ νὰ εἰσαγάγῃ στὰ σχολεῖα τοῦ ὑποδουλοῦ ἔθνους τὰ μαθηματικά, τὴ φυσικὴ καὶ τὴ νεώτερη φιλοσοφία.

Ἐκσυγχρονισμὸς τῆς παιδείας σήμερα σημαίνει ἐνσωμάτωση σ' αὐτὴν καὶ τῆς Τεχνικῆς πλάϊ στὴν Ἐπιστήμη καὶ τὰ Γραμμικά. «Χωρὶς τὴν τεχνικὴ, ἐπέμενε ὁ Langenin, ἡ ἐπιστήμη δὲν θάχε οὔτε πρῶτες ὕλεις οὔτε ὄργανα, οὔτε πηγὲς ἐνέργειας. Ἀντίθετα, χωρὶς τὴν ἐπιστήμη ἡ τεχνικὴ θά καταντούσε ἓνας ἄγονος ἐμπειρισμός». Οἱ αὐτοσχέδιοι ἐμπειρισμοὶ τῶν ὑπευθύνων γιὰ τὴν παιδεία μας καὶ εἰδικότερα τῶν ὑπευθύνων γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς χώρας στὸν τομέα τῆς Τεχνικῆς καὶ τῆς Ἐπιστήμης εἶναι ἀπὸ τὰ πρὶν καταδικασμένοι σὲ χρεωκοπία καὶ προδίδουν παχυλὴ ἀμάθεια καὶ ἀπελπιστικὴ ἄγνοια.

Μιὰ σωστὴ τοποθέτηση τοῦ προβλήματος τῆς Τεχνικῆς Ἐκπαίδευσης, ἓνας ἄλλος τρόπος ἀντιμετώπισής του εἶναι νὰ ἀναζητήσωμε τὴ λύση του μέσα στὸ ὅλο πρόβλημα τῆς ἐθνικῆς παιδείας, μὰ γι' αὐτὸ χρειάζεται μεγαλύτερη ἐμβάθυνση. Εἶναι ἀνάγκη νὰ βάλουμε καινούργιες παραμέτρους στὴν ἐξίσωσή του..

2. Ἡ Τεχνικὴ καὶ ἡ Ἐπιστήμη.
Οἱ νέοι οὐμανισμοί.

Ἡ φυσιολογία καὶ ἡ ψυχολογία ἔχουν ἀποδείξει ὅτι ἡ σχέση ἀνάμεσα στὴ σκέψη καὶ τὴν πράξη, ἀνάμεσα στὴ λειτουργία τοῦ ἐγκεφάλου καὶ στὴ λειτουργία τοῦ χεριοῦ εἴτε

ἀπ' εὐθείας πάνω στὰ πράγματα, εἴτε μέσου τοῦ ἐργαλείου καὶ τῆς μηχανῆς, εἶναι πολὺ ἀμεσότερη ἀπὸ ὅσα ἐξακολουθοῦν νὰ νομίζουν καὶ νὰ διδάσκουν οἱ ὁπαδοὶ μιᾶς παιδείας ποὺ θέλει νὰ λέγεται κλασσικὴ καὶ νὰ ἐπιδιώκει τὴν ἀγωγή μὲ μοναδικὸ ὄργανο τὸ λόγο καὶ τὴν εἰκόνα. Καὶ ὅμως, ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα ὡς τὶς μέρες μας, ἀπὸ τὸν Lay καὶ τὸν Dewey, ὡς τὸν Wallon καὶ τὸν Piaget, οἱ ψυχολόγοι καὶ οἱ παιδαγωγοὶ θέτουν στὴ βάση τῆς ἀγωγῆς τὶς τεχνικὲς ἐργασίες τοῦ χεριοῦ. «Ἡ σκέψη ἀνεβαίνει ἀπὸ τὸ χέρι στὸ κεφάλι» (Berkson). Ὁ Henri Wallon στὸ βιβλίο του «De l'acte à la pensée» (ἀπὸ τὴν πράξη στὴ σκέψη) ἐξετάζει τὸ θέμα σὲ ὅλη του τὴν ἔκταση καὶ τὸ βάθος, ἐνῶ ὁ Piaget μὲ τὴ γενικὴ ψυχολογία του ἀποδεικνύει ὅτι οἱ διανοητικὲς διεργασίες νοοῦνται σὰν ἐσωτερικευμένες μορφές συγκεκριμένων πράξεων, εἰτοιμες σὲ κάθε στιγμή νὰ ἐξωτερικευθοῦν.

Σκέπτομαι σημαίνει θέλω νὰ ξεπεράσω κάποια δυσκολία· νὰ ἀποκαταστήσω τὴν ἰσορροπία τοῦ ἐγὼ μὲ τὸ περιβάλλον, ὅταν ἔχει διαταραχθεῖ, ἢ ὅταν τὴν καταστρέφω ὁ ἴδιος γιὰ νὰ τὴν ἀνεβάσω σὲ ὑψηλότερη στάθμη.

Ὁ ρόλος τοῦ χεριοῦ στὴν καλλιέργεια καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς σκέψης εἶναι θεμελιώδης. Ἡ διαμόρφωση στὸν ἀνώτερο ἐγκεφαλικὸ φλοιὸ τῶν πολυδαίδαλων νευρικῶν συνδέσμων μὲ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα θά ἔμενε ὑποτυπώδης χωρὶς τὴν προνομιακὴ ἀνατομικὴ διάπλαση τοῦ ἀνθρώπινου χεριοῦ ποὺ ἐπιτρέπει εὐκολες, καὶ ἀσφαλεῖς λαβὲς καὶ λεπτὸς χειρισμοὺς χάρι μόνον στὴ θαυμαστὴ ἀνταπόκριση καὶ συνεργασία τοῦ ἀντίχειρα μὲ τὰ μεσαῖα δάκτυλα. Σκέψη καὶ χειρισμὸς βρίσκονται σὲ διαλεκτικὴ ἀλληλοεξάρτηση. Ἀνεβαίνοντας κάθε φορὰ ἡ σκέψη ἀπὸ τὸ χέρι στὸ κεφάλι ξαναγυρᾷ στὸ χέρι σοφότερη καὶ ἀποτελεσματικότερη, γίνεται γνώση καί, πάρα, πέρα ἐργαλεῖο, μηχανή, ΛΟΓΟΣ. Ἄν ὁ λόγος, δῶρο τῆς κοινωνίας στὸν ἄνθρωπο, εἶναι τὸ κύριο μέσο τῆς μετάδοσης τῆς ἀνθρώπινης πείρας καὶ γνώσης ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ, ἀπὸ αἰῶνα σὲ αἰῶνα, τὸ ἐργαλεῖο καὶ ἡ μηχανή, ἀπὸ τὴν ἄλλη — μ' ἓνα λόγο ἡ Τεχνικὴ — μεταβάλλουν σὲ ζωντανὴ πραγματικότητα τὴν παράδοση, τὴν κάμνουν ἔργο, τὴ μετουσιώνουν σὲ ἀνθρώπινο ἀγαθό, τὴν ἀνεβάζουν ὅλο καὶ σὲ ψηλότερες στάθμες, μὲ ἄλλα λόγια, συνεργοῦν στὴν καλλιέργεια τῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν προαγωγή τοῦ πολιτισμοῦ. Μέσα στὴν τεχνικὴ ἀνατομία καὶ τοῦ ἀπλούστερου ἐργαλείου βρίσκεται συμπυκνωμένη ἡ ἀνθρώπινη σοφία καὶ ἐμπειρία αἰώνων. Ὅπως ἡ λέξη ἔτσι καὶ τὸ ἐργαλεῖο εἶναι ἓνα μέσο ἐπικοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν ἄνθρωπο. Κι' ὅπως μὲ τὴ λέξη ὁ ποιητὴς πλάθει ἔργα τέχνης, τὸ ἴδιο καὶ τεχνίτης μὲ τὰ ἐργαλεῖα τοῦ ἐπεξεργάζεται ἔργα τέχνης. Ὅπως ὁ συγγραφεὺς ἀπευθύνεται στὸν ἄνθρωπο, τὸ ἴδιο καὶ ὁ τεχνίτης στὸν ἄνθρωπο ἀπευθύνεται.

Λένε καὶ ὑποστηρίζουν οἱ σοφοὶ μύστες τοῦ κλασσικοῦ οὐμανισμοῦ ὅτι τάχα ἡ μηχανὴ σκοτώνει τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα, γιὰτὶ «ἐποδουλώνει» τὸν ἄνθρωπο, τὸν μεταβάλλει τάχα

σὲ ρομπότ! καὶ γιὰ νὰ τὸν σώσουν θέλουν νὰ κρατήσουν τὴν κλασσικὴ τους παιδεία ἀλώβητη, στὶς πνευματικὲς σφαῖρες τῆς, μακριὰ ἀπὸ τοὺς κινδύνους τῆς τεχνικῆς, μακριὰ ἀπὸ τὸ τεχνικὸ ἐργαλεῖο καὶ τὴ μηχανή. Καὶ ὅμως: ἡ τεχνικὴ ἐργασία τοῦ χειριοῦ, ὁ χειρισμὸς ἐνὸς ἐργαλείου, ἡ παρακολούθησις τῆς λειτουργίας μιᾶς μηχανῆς εἶναι γιὰ τὸ παιδί τὸ ἀμεσότερο, τὸ ἀποτελεσματικώτερο μέσο πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς καλλιέργειας. Ὁ κατασκευαστὴς τῆς μηχανῆς, σὲ ὅλη τὴν πορεία τῆς ἐργασίας του, ἀσχολήθηκε μὲ τὴ λύση προβλημάτων μαθηματικῶν, μηχανικῆς, φυσικῆς, τεχνικῆς κατασκευῆς, ἀκόμη καὶ αἰσθητικῶν, εἶχε κατὰ νοῦ διαρκῶς τὸν ἄνθρωπο, τὸν αὐριανὸ χειριστὴ τοῦ ἔργου τοῦ ποὺ θὰ κατανοοῦσε ὅλα τὰ προβλήματα τῆς κατασκευῆς μετουσιωμένα σὲ προβλήματα συντήρησης καὶ χειρισμοῦ, ποὺ θὰ ἐκτιμοῦσε τὸ ἔργο του ἀπὸ τὴν ἀπόδοσή του, ἀπὸ τὴν ἀνεση καὶ τὴ χαρὰ ποὺ θὰ τοῦδινε, τὸ λυτρωμὸ του ἀπὸ τὸν ἄχαρο μόχθο τῆς ἀξίνης καὶ τῆς ἀχθοφορίας. Τί λοιπὸν εἶναι οὐμανισμός; «Ὁ παλιὸς οὐμανισμός, γράφει ὁ σύγχρονός μας Γάλλος καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας G. Simondon σὲ μιὰ περισπούδαστη μελέτη του (1) — ὁ παλιὸς οὐμανισμὸς εἶταν σὲ πλατιά σημασία μιὰ ἀπλόχωρη μόρφωση, καλὰ ἀφομοιωμένη, ποικίλη καὶ πλούσια. Σὲ ἀκριβῆ σημασία, εἶταν ἡ πρακτικὴ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, δηλαδή ἐκείνης τῆς γενναιοφρονῆς καὶ διεισδυτικῆς προσοχῆς, μὲ τὴν ὁποία ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος, ξεπερνώντας τὶς κοινωνικὲς διακρίσεις τοῦ κυρίου καὶ τοῦ δούλου, ἀναγνωρίζει τὸ δούλο σὰν ἄνθρωπο καὶ θέλει νὰ τὸν μεταβάλλει σὲ ὑπαρξὴ ποὺ σκέπτεται, ποὺ συναισθάνεται καὶ ποὺ θέλει. Νὰ ξανάβρει σὰν τὸ γέρο λατίνοςοφύ: «Homo Sum: humani nihil a me alienum puto» (ἄνθρωπος εἶμαι, τίποτε τὸ ἀνθρώπινο δὲν μοῦ εἶναι ξένο). Τέτοιο εἶναι τὸ πρόγραμμα τοῦ παλαιοῦ οὐμανισμοῦ ποὺ ἰσχύει καὶ σήμερα».

Μιὰ λοιπὸν οὐμανιστικὴ παιδεία ἰδανικὸ της πρέπει νὰ ἔχει τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ δουλεία, νὰ μεταβάλλει τὸ δούλο σὲ ὑπαρξὴ ποὺ σκέπτεται, ποὺ συναισθάνεται καὶ ποὺ θέλει. Μὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ δουλεία ποιὸς ἄλλος ἀπὸ τὴν τεχνικὴ, ἀπὸ τὸ ἐργαλεῖο καὶ τὴ μηχανή μπορεί νὰ τοῦ τὴ δώσει; Προέκταση τοῦ χειριοῦ καὶ τῆς σκέψης, ἡ μηχανὴ πολλαπλασιάζει τὴν ἀποτελεσματικότητά τῆς ἐργασίας. Δὲν πρέπει ὡστόσο, νὰ θεωρεῖται σὰν μοντέρνος δούλος τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπεναντίας, ἀπὸ τὴ φύση τῆς τῆς ἴδια εἶναι σύντροφος τοῦ ἀνθρώπου τοῦ προσφέρει ὑπηρεσίες καὶ ἀπαιτεῖ ὑπηρεσίες. Μέσα στὴ λειτουργία τῆς ὁ κατασκευαστὴς τῆς συναντᾷ τὸ χειριστὴ τῆς καὶ γι' αὐτὸ ἀπαιτεῖται κατανόηση, σεβασμός, ἀλληλεγγύη. Φέρνει τὸν ἄνθρωπο κοντὰ στὸν ἄνθρωπο, ἀποκαλύπτει τὸν ἄνθρωπο στὸν ἑαυτό του, τὸν κάμνει σοφότερο, καλύτερο. Αὐτοῦ βρίσκεται ἡ μεγάλη παιδευτικὴ σημασία τῆς

γνωριμίας τοῦ μαθητῆ μὲ τὸ τεχνικὸ ἐργαλεῖο, μὲ τὴ μηχανή. Ὁ σκοπὸς δὲν εἶναι ὠφελιμιστικὸς ἀποβλέπει σὲ ἀγωγὴ πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ, εἶναι προπάντων παιδευτικὸς.

Στὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ χρόνια, πρὶν ἀπὸ τὸν ἀκήρυχτο ψυχρὸ πόλεμο, ὅταν ἀκόμη ὁ Ο.Η.Ε. καὶ ἡ ΟΥΝΕΣΚΟ εὐαγγελίζονταν στὴν ἀνθρωπότητα, τὴν εἰρήνη καὶ τὴν αἰσιοδοξία, τὸ λυτρωμὸ ἀπὸ τὴ φτώχεια καὶ τὸ φόβο, ἐγινε στὴ Γενεύη (1950) μιὰ συνδιάσκεψη τῶν ὑπουργῶν τῆς Παιδείας ἀπὸ 50 χώρες. Νὰ εἶνα ἀπόσπασμα ὁμόφωνης εὐχῆς ἀπὸ τὰ πρακτικά τῆς:

«Ἐνας οὐμανισμὸς ἄξιος τοῦ ὀνόματος, ποὺ θέλει νὰ ἀναπτύξει μέσα στὸν ἄνθρωπο κάθε ἀνθρώπινο, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐγγράψει τὴ διδασκαλία τῶν χειροτεχνικῶν ἐργασιῶν στὰ προγράμματα τῆς Μ.Ε., σὲ ὅλη τὴν ἑκτασὴ καὶ γιὰ ὅλη τὴ νεολαία καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὴ νεολαία ἐκείνη, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ βγοῦν οἱ μέλλοντες διανοούμενοι».

Στὸ πνεῦμα τῆς ὁμόφωνης αὐτῆς εὐχῆς συναντῶνται ἡ κοινωνικὴ μὲ τὴν παιδευτικὴ σημασία τῶν ἐργασιῶν τοῦ χειριοῦ. Ἐπιχειρεῖται ἡ κατεδάφιση τοῦ φράγματος ἀνάμεσα σὲ πνευματικὴ καὶ χειρωνακτικὴ ἐργασία, βαρὶὰ κληρονομιά τῆς ἀστικῆς κοινωνίας ἀπὸ τὸ φεουδαρχικὸ μεσαίωνα. Ἄν οἱ ἀστικὲς ἐπαναστάσεις ἔρριξαν τὸ κοινωνικὸ φράγμα ποὺ χωρίζε τὸν κύριο ἀπὸ τὸ δούλο, δὲν μπόρεσαν ὡστόσο νὰ ἐμποδίσουν κατὰ τὴ διαδικασία τῆς ἀνάπτυξής τους, τὴ δημιουργία νέων ταξικῶν ὀριζόντιων διαχωρισμάτων, ὅπως ἡ διάκριση ἀνάμεσα σὲ ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος καὶ σὲ ἀνθρώπους τῆς μυϊκῆς ἐργασίας, σὲ ἐργάτες. Ὁ διαχωρισμὸς αὐτὸς εἶναι ἀπότοκος τῆς βασικῆς ἀντίφασης τῆς ἀστικῆς κοινωνίας (κοινωνικὴ φύση τῆς παραγωγῆς—ἀτομικὴ φύση τῆς ἰδιοκτησίας τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς). Ἡ ἐπιταχυνόμενη ὅμως ἀνάπτυξη τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς, ὁδηγεῖ σήμερα σὲ ἱλιγγιώδεις ρυθμοὺς παραγωγῆς ποὺ ἀφήνουν ὅλο καὶ μεγαλύτερα χρονικὰ περιθώρια ἀνεσης ἀπὸ τὴν ἀπασχόληση τῆς ἐργασίας καὶ θέτουν ἐπιτακτικὰ προβλήματα εἰς τὴν ὁργάνωση τῆς παιδείας ποὺ οὔτε κατὰ φαντασία διαταράσσουν τὴ μακαριότητα τῶν ὑπεύθυνων γιὰ τὸ σήμερα καὶ γιὰ τὸ αὐριο τῆς ἐθνικῆς μας παιδείας.

— Κάνετε ὅ,τι θέλετε μὲ τὴν Τεχνικὴ καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴ σας ἐκπαίδευση. Μακριὰ ὅμως ἀπὸ τὴν κλασσικὴ παιδεία. Μὴ μολύνετε τὸ ἱερὸ ἄδυτό της!

Ἔτσι σκέπτονται στὸν τόπο μας οἱ ἄνθρωποι τοῦ ΠΙΝΕΤΜΑΤΟΣ. Καὶ ἔτσι ἡ τεχνικὴ μας ἐκπαίδευση σὰν φτωχὸς συγγενὴς κοιτάζει, ὅπως ὅπως, νὰ βουλευτεῖ σὲ μιὰ κλειστὴ αὐτοτέλεια ποὺ μεταφέρει ἀναχρονιστικὰ στὴν παιδεία τὸ διαχωρισμὸ ἀνάμεσα σὲ πνεῦμα καὶ ἐργασία.

Τί γίνεται ὅμως ἄλλου; Τί κάμνουν κι' αὐτὲς ἀκόμη οἱ ἀναπτυγμένες ἀστικὲς δημοκρατίες, ποὺ τόσο θαυμάζουμε, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς ἐπερχόμενους κινδύνους ἀπὸ τὶς ὀξυνόμενες κοινωνικὲς ἀντιφάσεις, ἀπὸ τὰ ἄλυτα ἐπείγοντα προβλήματα τῆς παιδείας;

(1) Μετάφραση στὸ περιοδικὸ «Σπουδαί» τῆς Ἀνωτάτης Βιομηχανικῆς Σχολῆς (Τόμος Ε', τεύχος 5).

3. Ένα εκπαιδευτικό μανιφέστο και μία δασκάλικη φυλλάδα.

Θα πάρουμε για παράδειγμα την Γαλλία που έχει την πιο παλιά και πιο οργανωμένη τεχνική εκπαίδευση στον αναπτυσσόμενο αστικό κόσμο. Μέσα στην ατμόσφαιρα της Γαλλικής Έπανάστασης (1789) ιδρύθηκε, στα 1792, το Έθνικό Ίδρυμα των Τεχνών και Επαγγελματιών που αποτελεί σήμερα ένα από τα πιο εξειδικευμένα ανώτατα ιδρύματα τεχνικών έρευνών με τα περίφημα Ίνστιτούτα του, όπως το Γαλλικό Ίνστιτούτο της Βιομηχανίας του Ψύχους, το Κέντρο Έρευνών της Έργοστασιακής Κατεργασίας των Μετάλλων, το Ίνστιτούτο Τοπομετρίας με την έδρα της φωτογραμμετρίας κ.ά., κ.ά. Η περίφημη «Κεντρική Σχολή των Τεχνών και Βιομηχανιών» (Ecole Centrale des Arts et Manufactures) που παρέχει σήμερα «μια υψηλή έπιστημονική και τεχνική καλλιέργεια, με σκοπό να καταρτίσει διευθυντές βιομηχανιών ή μηχανικούς μεγάλων επιχειρήσεων βιομηχανίας και δημοσίων έργων, χρονολογείται από το 1829. Σήμερα η Γαλλία διαθέτει την πιο άρτια οργανωμένη σε έκταση και σε βάθος τεχνική εκπαίδευση μέση και ανώτερη που μόνη ή απαρίθμηση των ιδρυμάτων και των σχολών που την έξυπηρετούν θα μās έπιανε αρκετές σελίδες πού, χωρίς να χάνουν το ενδιαφέρον τους, θα μās ξεμάκρυναν από το σκοπό της μελέτης μας.

Στη Γαλλία λοιπόν αυτή, με την υποχρεωτική και δωρεάν Μ.Ε. (όταν λέμε υποχρεωτική έννοούμε υποχρεωτική για το κράτος, με επί πλέον υποτροφίες για όλους τους οικονομικά αδύνατους) άμέσως στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια κυκλοφόρησε και εξακολουθεί να κυκλοφορεί εύρύτατα ένα κρατικό περιοδικό, τα «Παιδαγωγικά Τετράδια» (Cahiers Pédagogiques) για τη Μ.Ε. με άρχικό προορισμό να μετουσιώσει σε πράξη τα πορίσματα των έρευνών της Έπιτροπής Langevin - Wallon που είχαν στο μεταξύ γίνει νόμος του κράτους (1946). Ίδρύθηκαν τότε οι λεγόμενες «Νέες Τάξεις» (Classes Nouvelles) για τον κατώτερο κύκλο της Μ.Ε. (τα τέσσερα πρώτα χρόνια) που είχαν εισαγάγει σαν βασικά μαθήματα τις άπασχολήσεις των μαθητών, σε τακτές ώρες, με τεχνικές εργασίες έπεξεργασίας και κατασκευών σε σχολικά εργαστήρια με συντονισμένη συνεργασία των καθηγητών όλων των διδακτικών κλάδων γύρω σε τεχνικά θέματα κεντρικού ενδιαφέροντος. Έτσι στον κατώτερο αυτό κύκλο Μ.Ε. που λέγεται και κύκλος παρατηρήσεως ή κύκλος σχολικού και επαγγελματικού προσανατολισμού (σε μās τον όνόμασαν πρώτη βαθμίδα της Μ.Ε.) παρέχεται στο μαθητή κάθε ευκαιρία και δυνατότητα να έκδηλωθούν οι ενδιαθέτες κλίσεις και τα είδικότερα ενδιαφέροντά του, ώστε να προσανατολισθεί με τη δυνατότερη, στην ηλικία των 14—15 έτών σιγουριά, είτε σε μακρόχρονες διαφοροποιημένες σπουδές,

είτε σε εξειδικευμένες μέσες τεχνικές σχολές. Οι «Νέες Τάξεις», ύστερα από μια γόνιμη σταδιοδρομία μερικων έτών καταργήθηκαν για λόγους οικονομίας και αντικαταστάθηκαν από τις «Τάξεις - Πιλογούς» (Classes - Pilotes) που διατηρούν στην ουσία του το πνεύμα και τους σκοπούς των «Νέων Τάξεων». Λησμόνησα να σημειώσω ότι τα «Cahiers Pédagogiques» εκδίδονται από μια νομοθετημένη «Εκπαιδευτική Έπιτροπή Παιδαγωγικής Έρευνας».

Ένα λοιπόν είδικό τεύχος τους (Απρίλιος 1963) τιτολοφορείται «Μανιφέστο για την Έθνική Εκπαίδευση».

Αξίζει τον κόπο να δώσουμε λίγη προσοχή στο περιεχόμενό του. Διαβάζουμε στην εισαγωγή. «Ο ΚΟΣΜΟΣ ΣΑΛΕΤΕΙ: σε όλες τις περιοχές της οικονομικής δραστηριότητας (γεωργία, βιομηχανία, έμπόριο, οικονομικά), σε όλους τους τομείς της κοινωνικής δράσης (συνδικάτα, πολιτικά κόμματα, κινήσεις της νεολαίας), σε όλες τις στάθμες της καλλιτεχνικής δημιουργίας, η εποχή μας είναι σφραγισμένη με το βάθος και τη γοργότητα των αλλαγών, μερικοί θα πούν της προόδου. Η παιδεία, φτωχός συγγενής στην ώρα της διανομής των πιστώσεων, συχνά όμως αποδιοπομπαίος τράγος, όταν το έθνος βρίσκεται σε ένα κακό πέραςμα, δεν πρέπει να περιχαρλωθεί μέσα στην άξιοπρέπιά της, τις παραδόσεις της ή τη δικαιολογημένη πικρία της. Θα είχαν σαν να φοβόταν τις ευθύνες της. Έχει ένα υψηλό ρόλο να παίξει σ' αυτή τη γένεση, σ' αυτή τη μυθική έπεξεργασία του μέλλοντος που είναι το τωρινό μας χρέος.

«Απευθυνόμαστε σε όλους τους συμπολίτες μας. Θα θέλαμε να τους βοηθήσουμε να διαπιστώσουν τις σημερινές έλλείψεις της παιδείας, έλλείψεις που η άφοσίωση των εκπαιδευτικών λειτουργών καλύπτει συχνά τη σοβαρότητά τους, θα θέλαμε να τους πείσουμε ότι Η ΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΡΓΟ ΜΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΠΟΥ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΠΑΙΞΕΙ ΚΑΠΟΙΟ ΡΟΛΟ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ... (1).

«Η κοινωνική εξέλιξη δεν είναι κάτι καινούργιο. Άλλά τώρα έπιταχύνεται. Δυο παγκόσμιοι πόλεμοι, κρίσεις και έπαναστάσεις σε κλίμακα ήπείρων, έπιστημονική και τεχνική πρόοδος που μεταβάλλει ριζικά τη θέση του ανθρώπου στο Σύμπαν, έχουν αλλάξει το ρυθμό της. Η γρήγορη αύξηση του πληθυσμού συνοδεύεται από μια άναστάτωση των δομών.

«ΕΧΟΜΕ ΔΙΑΡΚΩΣ ΑΝΑΓΚΗ ΑΠΟ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΥΣ ΤΕΧΝΙΚΟΥΣ ΠΟΥ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΕΙΔΙΚΕΤΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΙΚΑΝΟΙ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑΣ ΤΟΥΣ ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ ΜΙΑ ΠΛΗΡΗ ΑΛΛΑΓΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ. Αυτό προϋποθέτει για όλους τους εργαζόμενους εξειδικευμένη έπιστημονική και τεχνική κατάρτιση σε υψηλή στάθμη και σύγχρονα πλατιά γενική κατάρτιση.

«Από την άλλη, η τεχνική πρόοδος με την

(1) Οι περικοπές σε κεφαλαία είναι του γαλλικού κειμένου.

αὐτοματοποίηση τῆς παραγωγῆς ἔχει συνέπεια τὸν περιορισμὸ τοῦ χρόνου ἐργασίας. Ἀκολουθεῖ ἡ ἀνέση διαθέσιμου χρόνου γιὰ ὅλους σὲ μιὰ κοινωνία ποὺ τὴν ἐξασφάλιζε ὡς τώρα σὲ λίγους προνομιούχους. Ἡ ἀνθρώπινη ἀνάγκη δραστηριότητος κινδυνεύει νὰ βρεῖ ἱκανοποίηση κατὰ τρόπο ἀναρχικὸ καὶ ἀντικοινωνικὸ· ἡ παιδεία λοιπὸν ὀφείλει νὰ καλλιεργήσῃ στὸν καθένα τὴν ἱκανότητα νὰ χρησιμοποιεῖ τὸ διαθέσιμο χρόνο του κατὰ τρόπο ἐποικοδομητικὸ, σὲ ἀνέσεις ἀνωτέρου γούστου καὶ μὲ ἐνεργὸ συμμετοχὴ στὴν κοινωνικὴ ζωὴ. Μὲ κάθε τρόπο, γιὰ νὰ κατευθύνουμε στὴν παραγωγικὴ δραστηριότητα τὶς νέες γενεές ποὺ χτυποῦν τὶς πόρτες τῶν ὑπερπληθυσμικῶν σχολείων μας πρέπει νὰ μεταρρυθμίσουμε ἐκπαιδευτικὲς δομὲς κλονισμένες, ξεπερασμένες, συχνὰ μάλιστα ἀχρηστες».

Εἶναι στ' ἀλήθεια μεγαλόπνοο τὸ μανιφέστο τῶν Γάλλων ἐκπαιδευτικῶν καὶ θάταν ἐξαιρετικὰ χρήσιμη μιὰ μετάφραση στοῦ σύνολό του. Διαβάζοντάς το θὰ κοκκινίζαμε ἀπὸ ντροπὴ καὶ ἀγανάκτηση γιὰ τὴν προχειρότητα καὶ τὴν ἀμάθεια τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς ἡγεσίας μας, γιὰ τὸν κομπογιανντισμὸ τῶν χθесινῶν καὶ τῶν σημερινῶν «μεταρρυθμιστῶν» τῆς ἐθνικῆς μας παιδείας, ποὺ γιὰ νὰ τὴν «ἐκσυγχρονίσουν» πρόσδεσαν στοῦ ἄρμα τοῦ πηγάσου τῆς κλασσικῆς παιδείας, ἓνα «παλιατζήδικο» ἀραμπᾶ «τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως».

Ἔτσι γιὰ νὰ ἐξασφαλισθεῖ ἡ... ὑποανάπτυξή μας καὶ ἡ οἰκονομικὴ (μὲ ἄλλα λόγια πολιτικὴ) ἐξάρτηση καὶ «προστασία» ἀπὸ τοὺς συμμάχους καὶ φίλους, ἡ περίφημη «Ἐπιτροπὴ Παιδείας» τοῦ 1958 (Ε.Π.) συγκροτημένη ἀπὸ τοὺς «κορυφαίους» ἐκπαιδευτικούς τῆς Ἐπιστήμης, τῆς Τεχνικῆς, τῆς Φιλοσοφίας, τῆς Θεολογίας, τῆς Παιδαγωγικῆς, τῆς Ναυτιλίας, θέτει σὲ μιὰ μεγαλόσχημη καὶ ἐπιβλητικὴ φυλλάδα τὰ «θεμέλια» τῆς ἐπαγγελματικῆς (ἀποφεύγει τὸν ὄρο τεχνικῆς) ἐκπαιδεύσεως μὲ τὶς ἀκόλουθες προτάσεις (σ. 60).

«7. Τὰ ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα πρέπει νὰ εἶναι:

Κατώτερα ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα. Ταῦτα καταρτίζουν ἐργάτας, τεχνίτας καὶ ἐπαγγελματίας ἐν γένει, τῶν ὁποίων ἡ κατάρτιση δύναται νὰ στηριχθεῖ ἐπὶ τῆς προπαιδείας τοῦ ἐξαετοῦς δημοτικοῦ σχολείου (λ. χ. οἰκοδόμους, ξυλουργούς, ὑδραυλικούς, ὑποδηματοποιούς, μαγείρους, ὑπαλλήλους ξενοδοχείων καὶ ἐστιατορίων, γεωργοτεχνίτας, βυρσοδέφας, μεταλλουργούς, ράπτας καὶ ραπτρίας κ.λ.π.).

Μέσα ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα. Ταῦτα θὰ παραλαμβάνουν τοὺς τροφίμους τῶν ἐξ ἀποφοίτων τῶν ἰδρυθησομένων προγυμνασίων (πρῶτος κύκλος γυμνασιακῶν σπουδῶν) καὶ θὰ παρασκευάζουν τούτους δι' ἐπαγγέλματα ἀπαιτοῦντα ἀνωτέραν προπαιδευσιν καὶ πληρεστέραν τεχνικὴν κατάρτισιν. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουν π.χ. αἱ μέσαι ἐμπορικαὶ σχολαί, αἱ σχολαὶ ἐργοδηγῶν, αἱ μέσαι γεωπονικαί, αἱ σχολαὶ ραδιοτεχνιτῶν, ὑφαντουργῶν, βοηθῶν νοσοκόμων κ.λ.π.

«Ἀνώτερα ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα, εἰς τὰ

ὁποῖα θὰ φοιτοῦν σπουδασταὶ ἔχοντες ἀπολυτήριον γυμνασίου ἢ λυκείου (ἐνδεχομένως δὲ καὶ μέσου ἐπαγγελματικοῦ σχολείου. Εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν ἀνήκουν αἱ σχολαὶ βιομηχανικῶν σπουδῶν, ραδιοτεχνιτῶν, ἀσυρματιστῶν, λογιστῶν, ὁδηγῶν (εἰς ἀρχαιολογικοὺς χώρους), κοινωνικῶν λειτουργῶν, μαιῶν, νοσοκόμων κ.λ.π.». Ὅπως βλέπομε ἡ Ε. Π. κάμνει μιὰ ἀπλὴ ἀναγνώριση τῆς ὑπάρχουσας κατάστασης καὶ τὸ πολὺ-πολὺ προτείνει μερικὲς ὀργανικὲς βελτιώσεις. Ἡ ἐπαγγελματικὴ, ὅπως τὴ χαρακτηρίζει, ἐκπαίδευση μένει, μὲ τὶς προτάσεις της, ἔξω ἀπὸ τὴν κλασσικὴ γενικὴ ἐκπαίδευση ποὺ ἀποτελεῖ τὸν κύριον κορμὸ τῆς Μ.Ε. Ὡστόσο βάφει μὲ μερικὰ ὠραῖα χρώματα καὶ προσθέτει μερικὰ καλὸν καλὸν δούνεια στὸν ἀραμπᾶ τῆς «Τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως» (σ. 59).

«1. Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις εἶναι παιδεία. Τὰ ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα εἶναι μορφωτικὰ σχολεῖα, ὅπως καὶ τὰ σχολεῖα τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἡ ἐργασία διὰ τῆς χειρὸς ἀποκτοῦσα καὶ πνευματικὴν προσπάθειαν καὶ παρακινουσα εἰς πνευματικὴν δημιουργίαν εἶναι μορφωτικὴ ἐργασία.

3. Οὐδὲν ἐπαγγελματικὸν σχολεῖον πρέπει νὰ λειτουργεῖ ἄνευ τῆς παροχῆς εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ γνώσεων γενικῆς μορφώσεως...».

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ ὠραῖες πινελιές τοῦ εἶδους αὐτοῦ καὶ πολλὲς ἄλλες λαμπρὲς ιδέες καὶ προτάσεις τῆς Ε.Π. ὀφείλονται στὸν ἐπιδέξιο χρωστήρα τοῦ κ. Ε. Παπανούτσου ποὺ ὅμως εἴτε δὲ θέλησε, εἴτε δὲ μπόρεσε νὰ ἐπιβάλῃ τὶς σωστὲς κατευθυντήριες γραμμὲς γιὰ τὸν ἐκσυγχρονισμὸ τῆς παιδείας μας στὸ σύνολό της καὶ νὰ ἀποτρέψῃ τὸν ἄσκοπο καὶ ἄγονο κατακερματισμὸ καὶ τὴν κατασπατάληση τοῦ ζωντανοῦ ἐθνικοῦ κεφαλαίου ποὺ βρίσκεται «δυνάμει» μέσα στοὺς ἐγκεφάλους καὶ στὸν ἄπλαστο ψυχισμὸ τῆς μαθητικῆς νεολαίας μας. Ἀποτελεῖ στ' ἀλήθεια ἐκπαιδευτικὸ ἔγκλημα ἡ θεμελίωση ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσης πάνω στὸ ἐξάχρονο δημοτικὸ σχολεῖο καὶ εἶναι ντροπὴ νὰ προτείνουν, ὅπως εἶδαμε, κάτι τέτοιο οἱ φιλοσοφοῦντες Ἕλληνες ψυχολόγοι καὶ παιδαγωγοὶ τῆς Ε.Π. Ἡ ἡλικία τῶν 12—15 ἐτῶν εἶναι ἢ κατ' ἐξοχὴν σχολικὴ ἡλικία. Εἶναι ἡ ἡλικία ποὺ χρειάζεται τὴν πιὸ φροντισμένη παιδευτικὴ φροντίδα. Στὴν ἡλικία αὐτὴ θὰ ἐκδηλωθοῦν, θὰ πάρουν ἔκφραση καὶ μορφή σὲ ὅλη τὴν ποικιλίαν τους καὶ θὰ βεβαιωθοῦν τὰ ἐνδιάθετα ἐνδιαφέροντα καὶ οἱ φυσικὲς κλίσεις τοῦ κάθε παιδιοῦ· θὰ ὠριμάσῃ καὶ θὰ ἀποκρυσταλλωθεῖ ὁ ἀντιληπτικὸς τύπος του, θὰ διαμορφωθεῖ ἡ προσωπικότης ποὺ θὰ σφραγίσῃ ὁλόκληρὴ τὴν κατοπινὴ ζωὴ του. Νὰ γιὰτὶ ὁ κύκλος αὐτὸς τῆς παιδείας ὀνομάζεται καὶ εἶναι κύκλος παρατήρησης. Εἶναι ἓνας χαρακτηριστικὸς ψυχογενετικὸς κύκλος ποὺ μεταφέρει τὸ παιδί (λίγο νωρίτερα τὸ κορίτσι) ἀπὸ τὴν παιδικὴν στὴν ἐφηβικὴ ἡλικία. Οἱ Γάλλοι τὸν ὀνομάζουν καὶ ἐνδιάμεσο (moyen) ἀνάμεσα στὸ στοιχειώδη Primaire (5—11 ἐτῶν) καὶ τὸ μέσο — Secondaire (16—18

ἐτῶν). Ἄς μὴ ξεχνᾶμε ἀκόμη ὅτι στὸν κύκλο τῆς ἡλικίας αὐτῆς τὸ παιδί δοκιμάζεται ἀπὸ τὴν ἀναστάτωση τῆς ἐφηβίας καὶ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἰδιαίτερη φροντίδα καὶ στοργή γιὰ νὰ ἐξελιχθεῖ ὁμαλὰ τὸ ψυχοφυσιολογικὸ αὐτὸ στάδιο τῆς ὠρίμανσός του. Ἀκριβῶς τὸ λεπτὸ αὐτὸ πρόβλημα ἀντιμετώπισαν οἱ Γάλλοι μὲ τὶς «Νέες Τάξεις» καὶ τὶς κατοπινὲς πειραματικὰς «Τάξεις - Πλοηγούς» καὶ ἀκόμη ριζικότερα οἱ Ἀγγλοὶ μὲ τὰ Συγκεντρωτικὰ Σχολεῖα τους (Comprehensiv Schools). Καὶ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἀγγλοὶ ἐπρόκριναν σὰν κατάλληλο παιδευτικὸ κλίμα γιὰ τὴν ἡλικία αὐτὴ ἕνα ἀπλόχωρο σχολικὸ περιβάλλον πλούσιο σὲ μέσα καὶ ἐλκυστικὸ, ὅπου νὰ παρέχεται στὸ παιδί κάθε δυνατότητα καὶ εὐκαιρία ἐκκόλαψης, ἐκδήλωσης καὶ προσανατολισμοῦ κάθε ἐνδιάθετης κλίσης του, σὲ τρόπο πὺν τὸ παιδί μὲ τὴν καλλιέργειά της νὰ πραγματοποιήσῃ στὴ ζωὴ τὸν καλύτερο δυνατό ἑαυτὸ του, τὴν ἴδια τὴν εὐτυχία του. Ἀπὸ ἕνα ἀγγλικὸ «Συγκεντρωτικὸ Σχολεῖο» θὰ βγεῖ ὁ ἐπιστημονικὸς ἐρευνητὴς τοῦ μέλλοντος, ὁ ἐπιδέξιός καὶ ἐφευρετικὸς τεχνικός, ὁ σοφὸς φιλόλογος, ὁ ἐμπνευσμένος λογοτέχνης, ὁ βιρτουόζος μουσικὸς ἐκτελεστής...

Τονίζουν οἱ Γάλλοι ἐκπαιδευτικοὶ στὸ μανιφέστο τους:

«**Ἡ ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΣΧΟΛΗ** (11—15 ἐτῶν) ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΡΩΤΟΤΥΠΗ, ΛΕΠΤΗ ΣΤΗΝ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ, ΑΛΛΑ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ, ΟΦΕΙΛΕΙ ΝΑ ΕΠΙΤΡΕΨΕΙ, ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΤΟΝ ΑΛΗΘΙΝΟ ΕΚΕΙΝΟ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟ, ΧΩΡΙΣ ΤΟΝ ΟΠΟΙΟ Ἡ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΑΣ ΘΑ ΕΞΑΚΟΛΟΤΘΗΣΕΙ ΝΑ ΣΠΑΤΑΛΑ ΤΟ ΠΟΛΥΤΙΜΟΤΕΡΟ ΑΓΑΘΟ ΤΗΣ: ΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΡΕΤΕΣ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΤΗΣ. Ἡ κυρίως μέση ἐκπαίδευση (16—18 ἐτῶν) πὺν θὰ τὴν ἀκολουθήσῃ θὰ διατηρήσῃ τὶς ἀρετὲς τῆς κλασσικῆς μορφώσεως πὺν ἔχει δοκιμασθεῖ ἀλλὰ θὰ συνυπάρχει σὲ πλήρη ἰσότητά μὲ τὸν μοντέρνο⁽¹⁾ καὶ τεχνικὸ τομέα πὺν δὲν θὰ τῆς εἶναι πιά πτωχὸς συγγενής, οὐτε ξένος».

Νά λοιπὸν γιὰτὶ ἀποτελεῖ ἀληθινὸ ἐκπαιδευτικὸ ἔγκλημα, πρόξενο μεγάλης ἐθνικῆς ζημίας ἡ ὑπαρξὴ καὶ ἡ λειτουργία στὸν τόπο μας κατώτερων ἐπαγγελματικῶν σχολείων θεμελιωμένων στὴ στοιχειώδη ἐκπαίδευση! Παίρνομε ἕνα παιδί μόλις 12 ἐτῶν «μειωμένων θεωρητικῶν διαφερόντων καὶ οἰκονομικῶς ἀδυνάτων γονέων» — κατὰ τὸν «παιδαγωγό» κ. Παλαιολόγο — καὶ τὸ ὑποχρεώνομε νὰ γίνῃ ξυλουργός, ἐνῶ μέσα στὸ ἄπλαστο νεφέλωμα τῆς ψυχῆς του μποροῦσε — σὲ κατάλληλο σχολι-

κὸ περιβάλλον — νὰ γονιμοποιηθεῖ, ἴσως, τὸ σπέρμα ἐνὸς μεγάλου ἐπιστήμονα ἐρευνητῆ. Εἶναι ἀλήθεια γεγονὸς ὅτι στὴν ἡλικία αὐτὴ τὸ παιδί ἐκδηλώνει ποικίλα τεχνικὰ ἐνδιαφέροντα διεγείρομενα ἀπὸ τὸ ἄμεσο περιβάλλον. Γι' αὐτὸ ἴσα ἴσα πρέπει νὰ εἶναι πλούσιο σὲ ποικιλία τεχνικῶν ἐργαλείων καὶ ἐργαστηρίων ἕνα μοντέρνο σχολεῖο τῆς ἡλικίας αὐτῆς. Μὰ ἡ τεχνικὴ ἐνασχόληση τοῦ παιδιοῦ πρέπει νὰ ἔχει χαρακτήρα παιδευτικόν, ὅπως στὴν ἀρχὴ τῆς μελέτης μας, ἀναπτύξαμε. **ΟΧΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ, ΠΡΟΣ ΘΕΟΤ!** Τὸ παιδί δὲν εἶναι σὲ θέση, πρὶν συμπληρώσῃ τὰ 15—16 χρόνια τῆς ἡλικίας του, νὰ ἐννοήσῃ τὸν κοινωνικὸν χαρακτήρα τῆς ἐργασίας. Γι' αὐτὸ ἡ λειτουργία κατώτερων ἐπαγγελματικῶν σχολείων, ὅπως προτείνει ἡ Ε. Π. εἶναι ἕνας ἀπάνθρωπος μεσαιωνικὸς καταναγκασμός.

Γιὰ νὰ φανεῖ ἡ ἐλαφρότητα μὲ τὴν ὁποία καταπιάστηκαν τὰ λεπτὰ αὐτὰ ψυχοπαιδαγωγικά προβλήματα οἱ διάφοροι σοφοὶ τῆς Ε. Π. παραθέτομε μερικὰ δείγματα σοφίας ἀπὸ διάφορες εἰσηγήσεις.

Εἰσήγηση τοῦ παιδαγωγοῦ Γ. Ν. Παλαιολόγου (σ. 140).

«**Νῦν μὲ τὴν σύστασιν τῆς Ε.Π. παρέχεται ἡ εὐκαιρία τῆς ὑποδείξεως πρὸς στροφὴν τοῦ κρατικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ πρὸς ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν διὰ τῆς ιδρύσεως:**

1. Κατωτέρων δημοσίων τεχνικῶν ἐπαγγελματικῶν σχολῶν τριετοῦς φοιτήσεως, τῶν ἀποφοίτων τοῦ ἑξαετοῦς δημοτικοῦ σχολείου (ὑπογραμμίζομεν): Τῶν μὴ προσοριζομένων διὰ τὸ προγυμνάσιον (κατώτερο γυμνασιακὸ κύκλον) καὶ οἵτινες λόγῳ μειωμένων θεωρητικῶν διαφερόντων καὶ οἰκονομικῆς ἀδυναμίας τῶν γονέων τῶν ἔχουσιν τάσεις πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν...».

Στὴν ἴδια σελίδα:

«**Ἐκ συνομιλίας ἦν εἶχον μετὰ βιομηχανοῦ τῶν Ἀθηνῶν, κατόχου τοῦ ζητήματος περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ιδρύσεως ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐπαρκῶν καὶ καλῶς λειτουργουσῶν κατωτέρων βιομηχανικῶν τεχνικῶν σχολῶν, πρὸς ἐκπαίδευσιν κυρίως ἐδικομμένων ἐργατῶν, ἵνα δυνηθῇ ἡ ἐλληνικὴ βιομηχανία νὰ συναγωνίζεταί μετ' ἐλπίδων τὰς παραλλήλους ξένας βιομηχανίας καὶ ἀνυψωθῇ τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον.**

«**Ἐκ τῆς συνομιλίας ἀπεκόμισα τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι εἰς τῶν σπουδαιοτέρων λόγων τῆς ἀνικανότητος τῶν ἐλληνικῶν βιομηχανιῶν πρὸς ἐξαγωγὰς εἶναι ἡ μειονεκτικότης τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐργάτου ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοσιν...».**

«**Ἡ ἐλληνικὴ βιομηχανία καὶ τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τοῦ Ἑλλήνου ἐργάτου ἔχουσιν ἐμπλακεῖ εἰς φαιλὸν κύκλον, ὅπου, λόγῳ τῆς χαμηλῆς ἀποδόσεως τοῦ ἐργαζομένου ἀνέρχεται τὸ κόστος τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, εὗρισκόμενου τοῦ ἐργοδότη ἐν ἀδυναμίᾳ καταβολῆς καλυτέρων ἡμερομισθίων, μὲ ἀποτέλεσμα χειροτέραν ἀπόδοσιν τοῦ ἐργαζομένου».**

«**Συχνὰ πειράματα βελτιώσεως τῆς παραγωγικότητος δι' αὐξήσεις τῶν μισθῶν ἀπέτυχον προσκρούσαντα (ὑπογραμμίζομεν) εἰς τὴν ἐχθρότητα τοῦ Ἑλλήνου ἐρ-**

(1) Τὰ μοντέρνα κολλέγια καὶ λύκεια στὴ Γαλλία συγκεντρώνουν περισσότερον ἀπὸ τὸ μισὸ τοῦ μαθητικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μ.Ε. Χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν κατάργηση τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, τῶν λατινικῶν καὶ τὴν ἀντικατάστασίν τους μὲ ζωντανὰς ξένες γλῶσσες, περισσότερα μαθηματικὰ καὶ κυρίως φυσικο-χημικὰ γεωγραφία κλπ.

γὰ τοῦ ἐναντι τοῦ ἐργοδότη τοῦ...

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνώτατοι τεχνικοὶ μας δὲν ὑστεροῦν σὲ ρηξικέλευθες... ἐκσυγχρονιστικὲς προτάσεις. Νά π.χ. τί προτείνει ὁ καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου μας, ἀνώτατος τεχνικὸς κ. Δ. Πίππας (σ. 173):

«Εἶναι πεποίθησις τοῦ γράφοντος, δυνάμην καὶ νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι ἡ πρὸ τῆς μεταρρυθμίσεως (τοῦ 1929) διάρθρωσις τῆς ἐκπαιδεύσεως (4 δημοτικὸν, 3 ἐλληνικὸν καὶ 4 γυμνάσιον) συνολικῆς διάρκειας 11 μόνον ἐτῶν καὶ μὲ μόνην διδασκομένην γλῶσσαν (ὑπογραμμίζομε) τὴν καθ' αῤέουσαν ἔδωσεν ἀσυγκρίτως τῷ λόγῳ καλύτερα ἀποτελέσματα ἀπὸ τὴν διμερῇ διάρθρωσιν (6 δημοτικόν, 6 γυμνάσιον) συνολικῆς διάρκειας 12 ἐτῶν καὶ μὲ τὴν διγλωσσίαν εἰς τὸ δημοτικόν...».

«Διετύπωσα ἤδη κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς τὴν ἄποψιν ὅτι ἀνεξαρκῆτως προγραμματῶν διδασκαλίας:

α) Πρέπει νὰ ἐπανέλθωμεν καὶ πάλιν εἰς τὴν παλαιὰν τριμερῇ διάρθρωσιν, δηλαδὴ τοῦ τετραετοῦς δημοτικοῦ, τοῦ τριετοῦς ἐλληνικοῦ καὶ τοῦ τετραετοῦς γυμνασίου.

β) Ἡ γλῶσσα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου νὰ εἶναι ἡ ἀπλὴ καθ' αῤέουσα καὶ νὰ μὴ διδάσκεται ἡ δημοτικὴ.

γ)...

δ) Ἡ ἐγγράφη εἰς τὸ ἐλληνικὸν καὶ γυμνάσιον νὰ γίνεται κατόπιν αὐστηρῶν ἐξετάσεων.

ε) Ἐπίσης κατόπιν αὐστηρῶν ἐξετάσεων νὰ ἐγγράφονται εἰς τὰς ἀνωτάτας σχολάς...».

Ἀπὸ τίς προϋποθέσεις αὐτὲς ξεκινώντας ὁ κ. καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου προτείνει μέτρα γιὰ τὴν ἀγροτικὴν ἀναμόρφωσιν καὶ ἐκσυγχρονισμόν τῆς χώρας μὲ τὴ μετατροπὴ τῶν ἐξαταξίων δημοτικῶν εἰς ἑπτατάξια ἀγροτικά (4 δημοτικὸν καὶ 3 ἐλληνικὸν) σχολεῖα μὲ παράλληλη διδασκαλία καὶ τεχνικῶν μαθημάτων σχετικῶν μὲ τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ μηχανήματα μᾶς ἐκσυγχρονισμένης γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Μὲ ἄλλα λόγια γεωργικὴ ἐκπαίδευσις γιὰ παιδιὰ 5, 6, 7 καὶ 8 ἐτῶν καὶ ἐπαγγελματικὴ γεωργικὴ - τεχνικὴ γιὰ παιδιὰ 9, 10 καὶ 11 ἐτῶν!! Ὅσο γιὰ τὴ μέση ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις, αὐτὴ θὰ θεμελιώνεται στὸ τρίχρονο ἐλληνικὸ σχολεῖο, σὲ παιδιὰ δηλ. 12, 13, 14 καὶ 15 ἐτῶν! Καὶ μὲ τὸ ἐκπαιδευτικὸ αὐτὸ σχῆμα ὁ κ. καθηγητὴς ὁραματίζεται τὴν ἔξοδο τῆς χώρας ἀπὸ τὴν καθυστέρησιν καὶ τὴν ὑποανάπτυξιν!

Τὸ περίεργον ὅμως εἶναι ὅτι ὁρθὲς σχετικὰ ἀπόψεις γιὰ τὴν τεχνικὴ παιδεία ἀναπτύσσει σὲ μερικὰς εἰσηγήσεις του ὁ... ἐφοπλιστὴς κ. Ἀνδρέας Λεμὸς (σ. 161):

«Ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐπαναλάβωμεν καὶ νὰ τονίσωμεν ὅτι διαχωρισμὸς τῶν ἀνθρωπίνων ἐνασχολήσεων εἰς πνευματικὰς, πού ἐξισπώνοιεν τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς χειρωνακτικὰς πού τὸν ταπεινώνουν εἶναι θλιβερὰ κληρονομία τοῦ μεσαίωνα καὶ πρέπει νὰ

ἐκλείψῃ, ἂν πραγματικῶς θέλωμεν νὰ σώσωμεν τὴν οἰκονομικοπολιτικὴν μας συγκρότησιν ἀνανεώνοντες καὶ συγχρονίζοντες αὐτὴν διὰ τοῦ μόνου δυνατοῦ μέσου, διὰ τῆς ἀνανεώσεως καὶ τοῦ συγχρονισμοῦ τῆς παιδείας».

«Καὶ ἂς ἀρχίσωμεν μὲ τὴν καθιέρωσιν τοῦ διεθνοῦς πλέον ὅρου «ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ» περιορίζοντες τὴν χρῆσιν τοῦ ὅρου «ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις» εἰς τὰς εἰδικὰς μόνον περιπτώσεις πού κατωτέρω θὰ ἀναφέρωμεν.

«Ἡ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις, παρὰ τὴν κλασσικὴν μέσιν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἀνωτέρου γυμνασίου κύκλου, θὰ ἔχῃ προορισμὸν νὰ τροφοδοτήσῃ μὲ ἐξειδικευμένα τεχνικὰ στελέχη τὴν βιομηχανίαν, τὴν βιοτεχνίαν, τὰς μεταφορὰς καὶ τὸ ἐμπόριον. Αἱ μέσαι τεχνικαὶ σχολαὶ πρέπει νὰ ἐνσωματωθῶν εἰς τὸν ἀνώτερον κύκλον τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως... Θὰ δέχονται μαθητὰς ἀποφοίτους τοῦ κατωτέρου γυμνασίου κύκλου, δηλαδὴ νέους συμπληρώσαντας τὸ 15ον ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ συνεπῶς ἔχοντας διαμορφωμένον πλέον καὶ ἐν ἐκδηλώσει τὸν ἐπαγγελματικὸν (σχολικόν) προσανατολισμὸν των...».

Σὲ συνέχεια ὁ κ. Λεμὸς κάμνει συγκεκριμένους προτάσεις καὶ δίδει ὁρθὲς στὴ βάση τους κατευθύνσεις γιὰ τὰ «τεχνικὰ λύκεια», ὅπως ὀνομάζει τίς μέσες τεχνικὲς σχολές:

«Ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὰ τεχνικὰ αὐτὰ λύκεια, ὅπως τὰ ὀνομάζομεν, δὲν θὰ ἔχῃ χαρακτηριστὰ ὠφελιμιστικόν, μὲ τὴν πρακτικὴν σημασίαν τοῦ ὅρου, ἀλλὰ θὰ πραγματοποιῇ μίαν ἀρμονικὴν σύζευξιν τῆς τεχνικῆς ἐργαστηριακῆς ἐξασκήσεως μὲ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν πληρεστέραν θεωρητικὴν μόρφωσιν βασιζομένην εἰς τὰς κλασσικὰς ἀνθρωπιστικὰς σπουδὰς. Παράλλῃως δηλαδὴ πρὸς τὴν πρακτικὴν ἐξάσκησιν εἰς τὸ ἐργαστήριον καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς τεχνολογίας, τῆς πλαστικῆς καὶ τοῦ σχεδίου, μαθητῆς, θὰ διδάσκεται τὰ μαθηματικά, τὴν φυσικὴν, τὴν χημείαν, τὰ νέα ἐλληνικά, τὴν ἱστορίαν, τὴν γεωγραφίαν καὶ ὅσα ἄλλα μαθήματα εἶναι ἀπαραίτητα εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἡθικῆς του προσωπικότητος συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς.

«Ὁ ἀπόφοιτος τοῦ τεχνικοῦ λυκείου θὰ δύναται ἀμέσως νὰ ἐνσωματωθῇ εἰς τὰς ἐθνικὰς παραγωγικὰς δυνάμεις ὡς μέσον στέλεχος, χωρὶς ἐξ ἄλλου νὰ αποκλείεται καὶ ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις αὐτοῦ διὰ τῆς φοιτήσεως εἰς ἀνωτάτην σχολήν...».

4. Τί πρέπει καὶ τί μπορεῖ νὰ γίνῃ.

Μέσα στὸ φῶς τῆς μέχρι τώρα ἀνάλυσης τοῦ προβλήματος προβάλλει τὸ σίγουρον συμπέρασμα ὅτι, κάτω ἀπὸ τίς σημερινὲς συνθηκὰς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνάπτυξης τῆς χώρας μας, σὲ συσχετισμὸ μὲ τίς σύγχρονες διεθνεῖς ἐπιστημονικὲς καὶ τεχνικὲς ἐξελίξεις,

δὲν πρέπει νὰ μπαίνει ἰδιαίτερο πρόβλημα τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσης ἀλλὰ ἀπλούστατα προβλήματα ἐκπαίδευσης σὲ ἐθνικὴ κλίμακα. Ὁ διαχωρισμὸς ποὺ ἔχομε τῆς παιδείας μας σὲ κλασσικὴ καὶ σὲ τεχνικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ (κατώτερη, μέση καὶ ἀνώτερη) σημαίνει πὼς στὴν οὐσία δὲν ἔχομε παιδεία. Ἡ ἀλήθεια, ἡ πραγματικότητα αὐτὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ συνείδηση στὴν πολιτικὴ, τὴν πνευματικὴ καὶ τὴν ἐπιστημονικοτεχνικὴ ἡγεσία τοῦ τόπου. Μόνο τότε θὰ ὑπάρξῃ ἡ δυνατότητα νὰ ἐξουδετερωθοῦν οἱ ἀντιδραστικὲς δυνάμεις τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ποὺ τροχοπεδοῦν καὶ ἐμποδίζουν κάθε ἐξυγιαντικὴ προσπάθεια, κάθε κίνηση πρὸς ἐκσυγχρονισμό τῆς παιδείας, κίνηση, ποὺ πρέπει ν' ἀρχίσει ἀπὸ τὴν ἐπίλυση τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος μὲ ἀναγνώριση τῆς δημοτικῆς γλώσσας σὰν ζωντανῆς, ἐθνικῆς γλώσσας, ὁμοτίμης μὲ τὴν καθαρῆς (ὅσο ἐτούτῃ θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ χρησιμοποιεῖται στὸ γραπτὸ λόγο). Τὴν καθιέρωση τῆς δημοτικῆς θὰ ἀκολουθήσῃ κατάργηση τῶν λατινικῶν καὶ περιορισμὸς τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν στὰ ὅρια ποὺ θὰ ἐπαρκοῦν στὰ Ἑλληνόπουλα γιὰ νὰ κατανοήσουν τοὺς ζωντανοὺς δεσμοὺς τῆς ἐθνικῆς γλώσσας μας καὶ τὴ συνέχειά της μὲ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ. Τὰ ὅρια αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνουν τὰ ἀντίστοιχα ὅρια γιὰ τὴ διδασκαλία τῶν λατινικῶν καὶ ἀρχαίων ἑλληνικῶν στὶς ἀναπτυγμένες εὐρωπαϊκὲς χώρες (1). Τότε καὶ μόνο τότε θὰ ἐξοικονομηθεῖ ἐπαρκὴς διδασκτικὸς χρόνος γιὰ ἐνίσχυση τῶν μαθηματικῶν, τῆς φυσικῆς, τῶν φυσιογνωστικῶν μαθημάτων, τῆς χημείας καὶ χρόνος γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ (στὸν κατώτερο κύκλο) τῶν τεχνικῶν μαθημάτων (σχέδιο, κατεργασία πρώτων ὑλῶν, πλαστικὴ, ἀπλὲς μηχανές) μὲ σκοπὸ τὴν ἐκκόλαψη, καὶ τὴν ἐκδήλωση τοῦ σχολικοῦ καὶ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ μαθητῆ κατὰ τρόπο ποὺ συμπληρώνοντας τὰ 15 χρόνια τῆς ἡλικίας του νὰ κατευθύνεται μὲ τὴν μεγαλύτερη σίγουριά εἴτε σὲ παρατέρω ἐξειδικευμένες μακρόχρονες σπουδές (φυσικομαθηματικά, πειραματικὲς ἐπιστῆμες, οἰκονομικά, τεχνικά) εἴτε σὲ ἐπαγγελματικὲς σχολὲς μαθητείας μὲ σκοπὸ τὴν ἄμεση ἐνσωμάτωσή του στὶς ἐμπυρχει παραγωγικὲς δυνάμεις τῆς χώρας. Ὁ χρόνος φοίτησης στὶς μέσες αὐτὲς ἐπαγγελματικὲς σχολὲς θὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ ἐπαγγελματικοῦ κλάδου τῆς μαθητείας, ἡ δὲ ἐκπαίδευση θὰ εἶναι ὁργανωμένη κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ μὴ ἐμποδίζεται ἡ μελλοντικὴ ἀναπροσαρμογὴ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ μαθητῆ πρὸς μακρόχρονες τεχνικὲς σπουδές. Αὐτὰ γιὰ τὴ μέση ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευση γιὰ νέους σὲ ἡλικία ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω.

Γιὰ τοὺς ὑπόλοιπους νέους ποὺ ἀποφοιτοῦν

ἀπὸ τὸν κατώτερο κύκλο τῆς Μ.Ε. (τὸν κύκλο σχολικοῦ καὶ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ) πρέπει, ἀνάλογα μὲ τὰ ἐκδηλωμένα πιά καὶ προσανατολισμένα ἐνδιαφέροντά τους, νὰ ἐξασφαλισθεῖ ἡ φοίτηση στὸν ἀνώτερο κύκλο Μ.Ε. (γυμνάσιο, λύκειο ἢ κολλέγιο — δὲν ἐνδιαφέρει τὸ ὄνομα), ὅπου, πλάει στὸν κεντρικὸ κορμὸ μαθημάτων θὰ ὑπάρχει μία διαφοροποίηση, στὸ ἴδιο σχολεῖο, μὲ τοὺς ἀκόλουθους κλάδους:

α) Κλάδος γραμμάτων (νεκρὲς γλῶσσες, φιλολογία καὶ φιλοσοφία, λογοτεχνία, ἱστορία, καλὲς τέχνες).

β) Κλάδος φυσικομαθηματικῶν (μαθηματικά, κυρίως φυσικὴ, χημεία, πυρηνικὴ φυσικὴ).

γ) Κλάδος πειραματικῶν ἐπιστημῶν (φυσιογνωστικά, χημεία, πυρηνικὴ φυσικὴ, γεωγραφία, μαθηματικά).

δ) Κλάδοι τεχνικοὶ (κατάλληλα, ἀνάλογοι μὲ τὸν κλάδο προσανατολισμένα μαθηματικά, φυσικοχημεία, τεχνολογία, σχέδιο, οἰκονομικά κ.λ.π.).

Σὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς διαφοροποιημένους κλάδους θὰ διδάσκεται ἀπαραίτητα μιὰ τουλάχιστο ξένη ζωντανὴ γλῶσσα.

Ἐνα τέτοιο ὁλοκληρωμένο σχολεῖο προϋποθέτει, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, κατάλληλες διδακτηρικὲς ἐγκαταστάσεις 1.500—2.000 καὶ περισσότερους μαθητές. Τὰ ἀγγλικά «Συγκεντρωτικὰ Σχολεῖα» ἀποτελοῦν σήμερα τὸ ἰδεωδέστερο πρότυπο. Στὴν Ἑσση ἐπίσης τῆς Δ. Γερμανίας λειτουργεῖ τὸ περίφημο συγκεντρωτικὸ σχολεῖο, τῆς Bergstrasse, κοντὰ στὴν πόλη Darmstadt. Τὸ σχολεῖο αὐτό, μοναδικὸ στὴ Γερμανία, ἀποτελεῖ ὁλόκληρη παιδούπολη, χτισμένη σὲ μιὰ ὄνειρώδη ὄρεινὴ περιοχὴ πλαισιωμένη ἀπὸ δάση καὶ ἐξυπηρετεῖ πολλὰς ἀγροτικὲς κοινότητες. Ἰδρύθηκε μὲ ἀμερικανικὴ βοήθεια κατὰ τὴν περίοδο τῆς Ἀμερικανικῆς κατοχῆς, ἀπὸ σοσιαλιστικὴ τοπικὴ κυβέρνησις.

Τὰ πλεονεκτήματα ἐνὸς τέτοιου πολὺπλευρου σχολείου εἶναι πολλαπλά: εὐχέρεια στὴν παρακολούθηση τῶν μαθητικῶν ἐνδιαφερόντων καὶ τὴν ἀπασχόλησή τους σὲ πλούσια μαθητικὴ δραστηριότητα, ἀπὸ τὰ τεχνικά καὶ ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια, ὥς τὶς βιβλιοθήκες, τὶς καλλιτεχνικὲς λέσχες (μουσικὴ, χορὸς, θέατρο κ.ἄ.), γυμναστήρια καὶ λοιπὲς σχολικὲς ἐγκαταστάσεις ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ διαθέτῃ ἓνα σχολεῖο Μ.Ε. μὲ λίγες ἑκατοντάδες μαθητές· ἐπίσης οἰκονομία προσωπικοῦ, ἐποπτικῶν ὁργάνων διδασκαλίας καὶ ἐργαστηρίων. Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἡ συγκέντρωση 2.000 μαθητῶν σὲ ἓνα διδακτηρικὸ συγκρότημα εἶναι πολὺ οἰκονομικότερη ἀπὸ τὴ διασπορά τους σὲ 5 ἀνεξάρτητα σχολεῖα, ποὺ, γιὰ νὰ νῆαι ἐκσυγχρονισμένα, θὰ πρέπει ν' ἄχει, τὸ καθένα ἀπὸ αὐτά, τὶς ἴδιες ἐργαστηριακὲς ἐγκαταστάσεις, ἐποπτικὰ μέσα διδασκαλίας, βιβλιοθήκες κ.λ.π. (1).

(1) Παραπέμπουμε σὲ σχετικὸ ἄρθρο μας στὴν «Ἐπιθεώρηση Τέχνης», τεύχος 82, ἔτος 1961, σελ. 334, ὅπου ὑπάρχει καὶ σχετικὸς συγκριτικὸς πίνακας.

(1) Ἄραγε ὁ νεοϊδρυμένος ὁργανισμὸς ἀνεγέρσεως σχολικῶν κτιρίων, εἶναι προσανατολισμένος πρὸς μιὰ τέτοια κατεύθυνση; ἢ μήπως διέπεται ἀπὸ τὴ συνηθισμένη ἐλαστικότητα ποὺ ἐπιτρέπει στὰ πολιτικὰ κόμματα τὰ

Χωρίς μιὰ τέτοια φωτισμένη αντίληψη ἐκ-συγχρονισμένης παιδείας, εἴμαστε καταδικα-σμένοι νὰ ἐξακολουθήσουμε νὰ παραδέρνουμε σὲ προχειρότητες, αὐτοσχεδιασμούς καὶ μιζέ-ρια, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἄγωνα κατασπατάλη-ση τοῦ ἔμφυχου παραγωγικοῦ δυναμικοῦ τοῦ Ἑθνους καὶ τὴν ἐπίσης ἄγωνα κατασπατάλη-ση χρημάτων σὲ ἄμεσα «παραγωγικὲς» ἐπεν-δύσεις πὺ κατανατοῦν παθητικὲς ἀπὸ ἔλλειψη, ἔστω καὶ στοιχειωδῶς καταρτισμένου τεχνικοῦ καὶ ἐργατικοῦ προσωπικοῦ. Θεωροῦμε χρήσιμο νὰ παραθέσουμε ἐδῶ τὴν ἀκόλουθη περικοπὴ ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ξεν. Ζολώ-τα «Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ τεχνικὴ ἐκπαί-δευσις».

«Μεταξὺ δὲ τῶν βασικῶν ἐμποδίων εἰς τοῦτο (ἐννοεῖ τὴν ἐκτέλεση ἔργων) ὑπῆρ-ξε τὸ χαμηλὸν μορφωτικὸν ἐπίπεδον τοῦ γεωργικοῦ ἰδίως πληθυσμοῦ, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου παρέμειναν ἀνεκμετάλλευτα καὶ ἐκ-τελεσθέντα ἤδη ἔργα, ὅπως ἐπὶ παραδεί-γματι ὠρισμένα ἀρδευτικά. Οὕτω ἐνῶ ἐγί-νετο λόγος περὶ στενότητος κεφαλαίων, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ αἷτιον τῆς καθυστε-ρήσεως, εἰς τὴν πραγματικότητά τὸ δια-θέσιμον κεφάλαιον δὲν ἠξιοποιεῖτο ὀρθολο-γιστικῶς λόγω ἐλλείψεως τῶν ἀπαιτουμέ-νων ὀργανωτικῶν καὶ τεχνικῶν προϋποθέ-σεων. Αἱ δαπάναι διὰ τὴν τεχνικὴν καὶ ἐ-παγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν (ἐμεῖς θὰ λέ-γαμε γιὰ τὴν ἐκπαίδευσιν) ὄχι μόνον δὲν εἶναι καταναλωτικαί, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἀπο-τελοῦν δαπάνας (ὑπογραμμίζομε): ἀπο-δοτικότητος ὑψηλοτάτης, διότι δημιουργοῦν τὰς προϋποθέσεις, διὰ μίαν ταχεῖαν αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος.

«Ἡ ἀπόκτησις ἀνωτάτου ἐπιστημονικοῦ καὶ τεχνικοῦ ἐπιτελείου καὶ ἡ τεχνικὴ ἐκ-παίδευσις τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ἀπαι-τεῖ μακροχρόνιον προσπάθειαν. Θὰ ἔπρεπε ἐπομένως κατὰ τὸν προγραμματισμὸν τῶν ἐπενδύσεων (ὑπογραμμίζομε): νὰ δοθῇ ἀπόλυτος προτεραιότης εἰς τὸν τομέα αὐτόν, ὥστε νὰ ἐπιταχυνθοῦν, ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο τὰ ἀποτελέσμα-τα» (σελ. 23, 24, 25).

Ὁ κ. Ζολώτας εἶναι οἰκονομολόγος, δηλαδὴ τεχνικὸς καὶ φυσικὸς εἶναι νὰ θεωρεῖ τὴν ἐξει-δικευμένην τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν σὰν βάση καὶ προϋπόθεσιν στὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξιν τῆς χώρας. Πολὺ σωστά. Μά, ὅπως εἶδαμε, τεχνι-κὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσιν εἶναι, σή-μερα, ἀκατανόητη ἔξω ἀπὸ τὴν ὀργανικὴν συμ-βίωσίν της μέσα σὲ μιὰ πλατιὰ νοημένη γενι-κὴ ἐκπαίδευσιν μὲ ὅλους τοὺς κλάδους της, ὅ-πως τοὺς περιγράψαμε παραπάνω. Ἔτσι νοη-μένη ἡ ἐκπαίδευσιν, θὰ μπορέσει νὰ ἀξιοποιή-σει στὸ μεγαλύτερον δυνατό βαθμὸ τὴν εὐγε-νέστερη καὶ πολυτιμότερη πηγὴ τοῦ ἐνεργεια-κοῦ πλούτου τῆς χώρας πὺ βρίσκεται κλει-σμένη «δυνάμει» μέσα στὰ κεφάλαια καὶ τὰ χέρια τῶν μαθητῶν.

ρουσφέτια, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἄνιση διασπο-ρὰ τῶν σχολείων στὴ χώρα μας καὶ φιλοδο-ξεῖ νὰ στεγάζει τὴν ὑπάρχουσα ἐκπαιδευτικὴ μας ἀθλιότητα;

«Αὐτοῦ βρίσκεται τὸ χρυσὸ κλειδί πὺ θὰ ἀνοίξει, καὶ γιὰ τὴ φτωχὴ χώρα μας, ἐλεύθερες τὶς πύλες καὶ τοὺς δρόμους πρὸς τοὺς καινούργιους κοσμογονικοὺς ὁρίζον-τες τοῦ ἀτομικοῦ αἰῶνα πὺ ἔχει κίολας ἀνατείλει» (2).

Τί ὅμως μπορεῖ σήμερα νὰ γίνῃ κατὰ τρό-πο ἄμεσο; Ἀπὸ πὺ πρέπει νὰ ἀρχίσουμε;

Πρῶτα πρῶτα ἀπὸ τὴν ἀδράπανη, μὰ θεμε-λιώδη προϋπόθεσιν πὺ, χωρὶς αὐτή, κάθε ἄλ-λη προσπάθεια ἐκσυγχρονισμοῦ ἀποβαίνει μά-ταιη: ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑ-ΝΗΣ ΜΑΣ ΓΛΩΣΣΑΣ — ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙ-ΚΗΣ — ΣΑΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΣΤΑ ΔΙΔΑΚΤΙ-ΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΟΜΟΤΙΜΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΘΑ-ΡΕΤΟΤΣΑ ΠΟΤ ΑΤΤΟΜΑΤΑ ΘΑ ΛΕΙ-ΨΕΙ ΣΕ ΛΙΓΑ ΧΡΟΝΙΑ, ΟΠΩΣ ΕΛΕΙΨΕ ΑΠΟ ΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΦΙΛΟ-ΣΟΦΙΚΟ ΣΤΟΧΑΣΜΟ. Σὰν ἄμεση συνέπεια θὰ ἀκολουθήσῃ ἡ ἐξυγίανση τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν πὺ ἀ-ποτελεῖ τὴ νοσογόνο ἐστία τοῦ σκοταδισμοῦ καὶ τοῦ γλωσσαμυντορισμοῦ καὶ ἡ ἐξουδετέ-ρωση τῶν συντηρητικῶν στοιχείων τοῦ ὑπουρ-γείου Παιδείας πὺ μὲ τὴν ἄγνοια, ἡ μὲ τὶς ἀπηρχαιωμένες ἀντιλήψεις τους, τροχοπεδοῦν ἢ δίνουν στραβὲς κατευθύνσεις μὲ αὐτοσχεδι-ασμούς καὶ προχειρότητες σὲ κάθε ἀναγεννη-τικὴ προσπάθεια.

Πιάταξιν τοῦ νεποτισμοῦ στὰ ἀνώτατα ἐκ-παιδευτικὰ ἰδρύματα πὺ κρατοῦν ἐπὶ χρόνια κενὲς ἔδρες γιὰ χάριν συγγενῶν πὺ σπουδά-ζουν στὸ ἐξωτερικὸ καὶ ἀποκλείουν λαμπροὺς ἐπιστήμονες πὺ τιμοῦν ἔδρες σὲ ξένα πανε-πιστήμια. Ἰδιαίτερη προσοχὴ πρέπει νὰ δοθῇ στὴ Φυσικομαθηματικὴ καὶ τὴ Φιλοσοφικὴ Σχο-λὴ πὺ καταρτίζουν καθηγητὲς τῆς Μ. Ε.

Ἐντατικὴ μετεκπαίδευσιν σὲ πυκνὰ σεμινά-ρια, ἰδίως τῶν καθηγητῶν τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς κυρίως φυσικῆς πὺ οἱ ἐπιστημονικοὶ κλάδοι τους ἔχουν ριζικὰ ἀνανεωθεῖ. Περισ-σότερα μαθηματικὰ γιὰ τοὺς φυσικοὺς καὶ πε-ρισσότερη φυσικὴ γιὰ τοὺς μαθηματικούς. Τὸ ἴδιο καὶ στὴ χημεία.

Μετεκπαίδευσιν, ἐπίσης καὶ τῶν φιλολόγων καθηγητῶν σὲ θέματα καλλιτεχνικὰ καὶ αἰ-σθητικὰ σχετικὰ μὲ τὶς εἰκαστικὲς τέχνες, τὸ θέατρο, τὸν κινηματογράφο καὶ τὰ νέα ὀπτι-κοακουστικὰ ἀντιληπτικὰ μέσα. Ἐνημέρωση στὴ σύγχρονη ψυχολογία καὶ παιδαγωγική.

Σύγχρονα, μεταφράσεις καὶ δωρεὰν διάθε-ση στοὺς καθηγητὲς καταλλήλων γιὰ τὴν ἐ-πιστημονικὴ ἐνημέρωσή τους βιβλίων (κάτι τέ-τοιο ἄρχισε, νομίζομε, νὰ γίνεται γιὰ τοὺς μα-θηματικούς καὶ τοὺς φυσικούς).

Ὅλα αὐτὰ μποροῦν νὰ γίνουν ἄμεσα καὶ μὲ ἐλάχιστες δαπάνες. Καὶ νὰ ἀρχίσῃ χωρὶς καθυστέρηση; ἡ μελέτη ἐνὸς μακρόπνοου προ-γράμματος ἐκσυγχρονισμοῦ πάνω στὶς γραμ-μὲς καὶ κατευθύνσεις πὺ προσπαθήσαμε νὰ σκιτσάροινε στὶς σελίδες τῆς μελέτης μας.

(2) Βλ. περιοδικὸ «Σπουδαί» τῆς Ἀνωτά-της Βιομηχανικῆς Σχολῆς. Τεύχη 9 - 10 καὶ 11 - 12 τοῦ 1960, σελ. 9.10.60 καὶ 11.12.56, μελέτη Ν. Δ. Σωτηράκη.

Γνώμονας κάθε σκέψης: Πρῶτα ἐκπαίδευση καὶ ὕστερα τεχνικὴ ἐκπαίδευση.

Προϋποθέσεις γιὰ ἓνα ὑγιὲς μακρόπνοο προγραμματισμό:

1. Ἀμεση κατάργηση τῶν ἀντιπαιδαγωγικῶν κατώτερων ἐπαγγελματικῶν σχολείων γιὰ παιδιά 12, 13 καὶ 14 ἐτῶν. Τὰ σχολεῖα αὐτὰ ἀποτελοῦν ἐθνικὸ ὄνειδος, ἀπανθρωπιά.

2. Ὑποχρεωτικὴ καὶ δωρεὰν παροχὴ τῆς Μ.Ε., προοδευτικά, μαζὺ μὲ τὴ μεταρρύθμιση, ἀπὸ χρόνον σὲ χρόνον, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν πρώτη τάξη. Ὑποτροφίες γιὰ τοὺς ἄριστους καὶ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση στοὺς φτωχοὺς, γιὰ νὰ μπορέσουν κι' αὐτοὶ νὰ ἀποδόσουν ὅ,τι καλύτερο κλείνουν μέσα τους. Ὅλοι οἱ νέοι θὰ

εἶναι ὑποχρεωτικὰ μαθητὲς ὡς τὸ 18ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους.

3. Προγραμματισμὸς τοῦ διδακτηριακοῦ προβλήματος, τῶν τεχνικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ τοῦ ἐφοδιασμοῦ τῶν νέων διδακτηρίων, σὲ συσχετισμὸ μὲ τὶς ὁργανικὲς μεταρρυθμίσεις τῆς Μ.Ε.

4. Κατάλληλη ἀναπροσαρμογὴ τῆς Σχολῆς Ἑκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν Ἑπαγγελματικῆς καὶ Τεχνικῆς Ἑκπαιδεύσεως μόνο γιὰ διδακτικὸ προσωπικὸ στὸν ἀνώτερο κύκλο Μ. Ε., δηλαδὴ γιὰ τὸν τεχνικὸ κλάδο τῶν γυμνασίων ποὺ ἀποβλέπει σὲ ἀνώτερες τεχνικὲς σπουδὲς καὶ γιὰ τὶς ἐπαγγελματικὲς σχολὲς μαθητείας ποὺ θὰ τροφοδοτοῦν ἄμεσα τοὺς παραγωγικοὺς κλάδους μὲ κατώτερο τεχνικὸ προσωπικὸ καὶ ἐξειδικευμένους ἐργάτες.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

**Τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ
μετεφέρθησαν**

Δ Ι Δ Ο Τ Ο Υ 3 4

Νέο τηλέφωνο

629 - 748